

EGON JOSEFSSON:

Att överleva – en fråga om rättvisa

En orsak till den sjunkande nataliteteten är den av socialdemokraterna knänsatta kortsiktiga skattepolitiken, skriver laborator Egon Josefsson. Denna politik har lett till orimliga skillnader i levnadsstandard mellan familjer med barn och andra. Skillnaderna beror inte huvudsakligen på olika inkomster utan främst på skillnader i barnantal och på antalet inkomsttagare i familjen. Författaren förordar ett system med vårdnadsersättning för barn under sju år och deklarationsavdrag för alla äldre barn i kombination med en höjning av daghemsavgiften.

Varje årsskifte summeras födda, döda, inflyttade och utflyttade i kommunerna. Överallt önskar man att folkmängden skall öka eller åtminstone inte minska. Ökning ger ett bättre skatteunderlag och bättre underlag för service. För storstadsområdena skulle det nog, objektivt sett, inte skada med en liten befolkningsminskning, även om kommunalmännen också där tycks vara av motsatt uppfattning. Men i större delen av vårt land pågår folkminskning sedan länge. Servicen blir allt dyrare och sämre. Avstånden mellan människorna blir allt större i våra vidsträckta glesbygder.

Det märkliga är att kommunalmännen på de flesta håll hoppas på att den egna kommunens folkmängd skall öka eller bibehållas genom inflyttning från andra kommuner. Sett i lite större sammanhang är det naturligtvis en ekvation som inte går ihop.

Sedan länge har Sverige legat i botten bland världens länder i fråga om födelsetal. Nu har vi nått en ny bottennotering, som snart medför en hastig folkminskning – om inga stora förändringar inträffar – och ett allt mer förgubbat folk. Allt färre arbetande skall försörja allt fler sjuka och pensionerade. Levnadsstandarden sjunker kanhända och vårdproblemen blir enorma. Det blir ett trist samhälle att leva och att åldras i.

Politiker och massmedier har blundat och blundar alltjämt inför dessa problem lika envist som man för tio år sedan blundade för miljöproblemen. När frågorna tränger sig på viftar man bort dem med en förhoppning att invandring skall bli lösningen. Det är en ansvarslös inställning. En invandring av en sådan omfattning att den kan kompensera

för de låga födelsetalen skulle medföra svåra sociala och kulturella problem. Man har också skäl att ifrågasätta om arbetsvilliga människor i framtiden *vill* flytta till ett land där skatte- och socialpolitiken varit så snedvriden att man inte ens haft råd att föda egna barn.

Familjevänlig skattepolitik

Våra dystra framtidsutsikter är en obönhörlig konsekvens av en kortsiktig politik, kulminerad under regeringen Palmes sju år vid makten. En familjeovänlig politik, som medför att kvinnorna slutar föda barn, är ett förträffligt sätt att höja bruttonationalprodukten per invånare. Alla vuxna, både kvinnor och män, kan förvärvsarbeta samtidigt som produktionen statistiskt sett inte behöver slås ut på en mängd icke förvärvsarbetande barn. Sedan har man kunnat skrodera med att vi är ett av de länder, som har högst levnadsstandard, mätt i bruttonationalprodukt per invånare, trots att vi står en bra bit ner på standardstegen om vi i stället mäter med antal arbetstimmar som går åt för att förtjäna till exempelvis en kasse mat. Den förda politiken har passat utomordentligt väl för en regering som Palmes, med dess makt-hunger som måste tillfredsställas, även om det skett till priset av vår framtid.

En bidragande orsak till utvecklingen är löntagarorganisationernas, främst LO:s maktställning. Den medför att sådana oorganiserade grupper som tex hemmamammor kommer i kläm.

Hela den svenska löne- och skattepolitiken

under senare år har byggt på den verklighetsfrämmande och livsfientliga tanken att varje inkomsttagare bara har sig själv att försörja. Stockkonservativt har man handlat som om skillnader i levnadsstandard fortfarande huvudsakligen berodde på skillnader i inkomst trots att de i verkligheten främst beror på skillnader i barnantal och på antalet inkomsttagare i familjen.

Som exempel på de ekonomiska orättvisor som följer av denna politik kan vi ta de båda familjerna Pettersson och Andersson. Makarna Pettersson har inga barn och förvärvsarbetar båda. Deras årsinkomst är 42 000 kr vardera, vilket betyder att de betraktas som låginkomsttagare. När skatten är betald återstår sammanlagt en disponibel inkomst på 56 000 kr. Deras "fattigdom" begränsas ständigt av fackliga organisationer, politiker, i TV och i tidningar.

I familjen Andersson finns tre barn i skol- och förskoleåldern. Fru Andersson sköter hemmet och barnen och gör därmed en större samhällsinsats än många förvärvsarbetande. Men familjen Andersson har endast en inkomsttagare. För att Anderssons skall få samma disponibla inkomst som Petterssons behövs en bruttoinkomst på ungefär 110 000 förutom barnbidragen. Det är en lön som tex en professor uppnår efter nio års tjänst – om han inte har uppnått pensionsåldern dessförinnan. Med denna "höga" inkomst får man ändå en mycket lägre standard än låginkomsttagarna Pettersson, eftersom fem personer inte kan leva lika gott som två på samma summa.

Familjen Petterssons disponibla inkomster ligger nästan två och en halv gånger så högt

som de belopp, som brukar kunna utgå som socialhjälp till två personer utan inkomster. För en familj med tre barn ligger socialhjälpnormerna på ungefär 36 000 kr/år. Om familjen Anderssons disponibla inkomst skall ligga lika högt i förhållande till socialhjälpnivån som familjen Petterssons, behövs nästan 90 000 kr eller 84 000, när barnbidragen räknats ifrån. Om det bara finns en inkomstagare i familjen, kräver detta en bruttoinkomst på 270 000 kr. Det är betydligt mer än lönen för en generaldirektör!

Siffrorna ovan gäller för 1976. För 1977 blir de högre.

Vi behöver fler familjer med tre eller flera barn. Men skattesystemet, tillsammans med lönerörelsernas låginkomstprofiler, har omintetgjort möjligheterna för flerbarnsfamiljer med en inkomstagare att uppnå en levnadsstandard som är likvärdig med andra grupper. Marginalskatterna tillsammans med bostadstilläggens nedtrappning med stigande inkomst har nästan helt omöjliggjort för dessa familjer att påverka sin ekonomiska situation. Ekonomiskt blir ställningen bättre om båda föräldrarna förvärvsarbetar och man får åtnjuta de subventioner på 15 000–20 000 kr per barn och år som kommunala daghemsplatser innebär. Förvärvsarbete för båda föräldrarna i flerbarnsfamiljer innebär emellertid orimliga arbetsbördor. Och om vi skall satsa på att hjälpa barnfamiljerna, något som i vilket fall som helst kommer att kräva mycket pengar, bör vi inte välja det mest oekonomiska alternativet, vilket är just de kommunala daghemmen. Det är föga troligt att föräldrar i någon större omfattning väljer att skaffa fler än två barn

om båda då måste förvärvsarbeta för att få pengarna att räcka.

Vårdnadsersättning och deklarationsavdrag

Vilka reformer bör då genomföras för att ge barnfamiljerna rättvisa? En rimlig princip är att barnfamiljer med en förvärvsarbetande skall kunna leva på en standard, som ligger i närheten av en ensamståendes med motsvarande inkomst. Därför borde det få göras ett avdrag på inkomsten vid deklarationen på förslagsvis 10 000 kr för varje barn. En nackdel med detta system vore emellertid att en make, som stannar hemma och vårdar barnen skulle gå miste om sociala förmåner. Så länge barnen är små (upp till sju år) borde det därför i stället för deklarationsavdrag utgå en vårdnadsersättning på tex 10 000 kr/år för varje sådant barn. Vårdnadsersättningen skulle självfallet utgå för alla barn oberoende av vårdform. Ersättningen bör beskattas hos den förälder som har lägst inkomst och vara ATP-grundande. För de föräldrar som nu är privilegierade med kommunala daghemsplatser bör den kombineras med en kraftig höjning av daghemsavgifterna.

Vårdnadsersättning för barn under sju år och deklarationsavdrag för alla äldre barn medför stora kostnader eller minskade inkomster för samhället. Det blir emellertid billigare än vad kommunala daghemsplatser åt "alla" barn skulle bli med nuvarande låga daghemsavgifter. Det är inte tillrådligt att höja skatterna för att kompensera för utgifterna dels på grund av de förödande verk-

ningar det skulle få på arbetslust och skattemoral, dels på grund av att skatthöjningarna skulle slå hårt blä mot just barnfamiljerna. Höjningen av daghemsavgifterna skulle ge kommunerna en del inkomster och öka rättvisan mellan olika barnfamiljer. Dessutom skulle det kanske visa sig att "bristen" på kommunala daghem är konstlat problem. Blä en nyligen genomförd TCO-utredning har ju visat att en stor del av tjänstemännen förvärvsarbetar huvudsakligen av ekonomiska skäl.

Välmotiverade utgiftsminskningar på andra områden vore att införa karensdagar vid sjukdom – något som de flesta löntagare skulle tjäna på – och att skärpa kraven för

bostadstillägg åt ensamstående. På sikt måste vi nog också satsa mindre på pensioner än tidigare – dock utan att rucka på folkpensionen. Även om detta kan synas som en besk medicin, som vi ännu kanske inte är mogna för att ta, är det viktigare för de gamla att få leva i ett samhälle med unga människor som kan ge vård än att få mycket pengar. Egentligen är det rätt orimligt att pensionen för en tjänsteman ofta är större än den unge tjänstemannens lön.

Även om det inte hade varit så att vi står inför ett krisläge, borde reformer av den typ som här föreslagits genomföras för att ge barnfamiljerna rättvisa och valfrihet.